

بسم الله الرحمن الرحيم

راهکارهای حوزه علمیه خواهران در ترویج فرزندان آوری

استاد راهنما

فاطمه بهروز ثانی

نویسندگان

معصومه پیری

فاطمه رضازاده

پریسا حاجی نبی زاده

زهرا نقی لو

حوزه علمیه ریحانه الرسول علیها السلام ارومیه

استان آذربایجان غربی

اسفند ۱۳۹۹

چکیده

یکی از دلایلی که باعث کمبود شدید رشد جمعیت شده کاهش میزان ازدواج و تاخیر در ازدواج است که در نتیجه نیز به تاخیر در فرزندآوری ختم می شود. طبق آیات قران کریم و احادیث وارده اسلام اهمیت و ارزش فراوانی به امر فرزندآوری قائل شده است.

بنابراین طلاب که وظیفه ترویج و عمل به توصیه های دین اسلام را دارند و توصیه دین اسلام نیز فرزندآوری می باشد، باید به حل این مشکل و معضل (کاهش جمعیت) بپردازند.

رشد جمعیت کشورهای اسلامی با افزایش شیعیان ارتباط مستقیم دارد و این مهمتر شدن وظیفه طلاب را نشان می دهد.

حوزه های علمیه خواهران که نقش مهم و قابل توجهی را در این امر ایفا می کنند، باید به ترویج و به کمال رساندن این امر اسلام، وظیفه خود را به درستی انجام دهند.

هدف از این مقاله شناسایی دلایل کاهش جمعیت و ارائه راهکارهایی برای جلوگیری و افزایش این امر و نشان دادن اهمیت فرزندآوری در سطح اسلام، جامعه و خانواده می باشد.

کلید واژگان: ازدواج، تک فرزندی، سقط جنین، کاهش جمعیت.

مقدمه

در اوایل انقلاب به دلیل وضعیتی که در زمان انقلاب ایجاد شد، جمعیت ضریب رشد بالایی پیدا کرد؛ و هر فرد به طور متوسط ۵ تا ۶ فرزند داشت بر این اساس یک خانم در سن باروری‌اش به طور میانگین ۳,۲ بچه به دنیا می‌آورد که این نرخ باروری منجر به نرخ رشد بالای جمعیت می‌شد. این درحالیست که در طی سال‌های اخیر میزان باروری کلی، یعنی تعداد بچه‌هایی که یک خانم در سن باروری به دنیا می‌آورد، کاهش پیدا کرده است. ما با معضل تک فرزندی و یا حتی عدم فرزند آوری روبرو هستیم. البته این موضوع نه تنها در کشور ما بلکه در تمام دنیا رخ داده و نرخ باروری در دنیا هم کاهش یافته است و هیچ کشوری را نداریم که نرخ باروری‌اش کاهش نیافته باشد. حتی میزان کاهش نرخ باروری در کشورهای غربی و ثروتمند بیش از کشورهای فقیرتر و غیرتوسعه‌یافته است که این موضوع دلایل مختلف اجتماعی و فرهنگی دارد. سیاست‌های کلی جمعیت متأسفانه در جریان اجرای برجام به حاشیه رفت و هیچ مسؤولی به آن توجه ندارد.

کشورهای بزرگ نیز برای جوان کردن جمعیت خود برنامه‌های جامعی دارند و در هر کشوری برای خانواده‌هایی که صاحب فرزند می‌شوند هدایا و مزایایی در نظر گرفته می‌شود اما در کشور ما نه تنها به طور کامل سیاست‌های تشویقی افزایش جمعیت اجرا نمی‌شود، بلکه هنوز آثار سیاست‌های کاهشی جمعیتی وجود دارد و مانع اجرای برنامه‌های جدید جمعیتی می‌شود. بررسی سیاست‌های سایر کشورهای بزرگ و کوچک نشان می‌دهد آثار زیانبار پیر شدن جمعیت، سیاستمداران آن کشورها را به تکاپو انداخته تا جامعه را به افزایش جمعیت تشویق کنند اما در کشور ما هنوز دولتمردان نسبت به اجرای این سیاست‌ها تردید دارند.

یکی از مسائلی که باعث کمبود رشد جمعیت شده کاهش میزان ازدواج و بالا رفتن سن ازدواج است. تاخیر در ازدواج باعث تاخیر در باروری و در نتیجه باعث تاخیر در فرزند آوری می‌شود.

در برابر این مشکل طلاب باید به ترویج فرزند آوری بپردازند زیرا فرزند آوری توصیه دین اسلام است. اگر جمعیت ایران که کشوری مسلمان و اکثریت شیعی است افزایش پیدا کند، جمعیت شیعیان نیز افزایش پیدا خواهد کرد پس رسالت طلاب با توجه به این مسئله پر رنگ تر خواهد بود.

در میان حوزه‌های علیمه خواهران و برادران، حوزه‌های علمیه خواهران بهتر می‌توانند نقش آفرینی کنند. طلاب خواهر در ابتدا با داشتن سبک زندگی درست و اسلامی و عدم پیروی از فرهنگ‌های غلط و سپس با ترویج این سبک زندگی می‌توانند نقش مهمی را ایفا کنند.

حوزه به عنوان یک سیستم اجرایی میتواند در تقویت یا اصلاح عملکرد آموزشی و تربیتی در این مهم نقش داشته باشد(در تغییر تفکر طلبه، در فراهم نمودن امکانات، در تسهیل قوانین، و...) حوزه ها سبک زندگی را به طلاب آموزش می دهند و و آنها هم همین تربیت را به خانواده منتقل کرده و با تبلیغ علمی و عملی به جامعه گسترش می دهند.

دین اسلام هدف اصلی ازدواج و تشکیل خانواده را ایجاد آرامش در انسان ها و ایجاد محبت و مودت در زوجین دانسته و تولد هر فرزند می تواند باعث افزایش عشق و محبت میان زوجین شده و تاثیرات مثبت و سازنده ای را در زندگی آنان ایجاد نماید. از دیدگاه اسلام، فرزندان از ارکان مهم خانواده محسوب و در آیات و روایات از فرزندان با تعبیری همچون ثمره فواد، قره عین، مایه خوشبختی، مایه ثواب و پاداش اخروی و رحمت و غفران الهی یاد شده است. در قرآن کریم به موارد فراوانی از دعای پیامبران به درگاه خداوند برای طلب فرزند اشاره نموده است، مانند تقاضای فرزند از سوی حضرت زکریا علیه السلام به محضر حق تعالی. آیات و روایاتی وجود دارد که فزونی جمعیت مسلمانان را یک معیار مهم هم در دنیا و هم در آخرت قرار داده است. فرزندان در دنیا زینت، مایه ی استعانت، امداد، قدرت و مایه غلبه مومنان و در آخرت مایه ی مباحثات پیامبر اسلام صل الله علیه و آله و سلم است.

زمان شروع تکامل انسان به عنوان نمونه ای از موجودات زنده به زمان پیدایش حیات در کره زمین باز میگردد. بسیاری گمان میکنند که حضرت آدم اولین انسان بر روی کره زمین است اما در این باره نظرات مختلفی وجود دارد:

الف) پیش از حضرت آدم بشری وجود داشته اما تکامل نیافته بود و نسل آنها منقرض شده است.

ب) پیش از حضرت آدم موجودی شبیه انسان وجود نداشته است.

ج) پیش از حضرت آدم موجوداتی شبیه انسان وجود داشته ولی تکامل نیافته بودند ولی نسل آنها منقرض نشده بلکه در بستر تکامل خود به انسانیت رسیده اند. مرحوم علامه طباطبائی ذیل آیه ۱ سوره نساء میفرمایند: از ظاهر سیاق برمیآید که مراد از نفس واحده انسان و مراد از زوجها حوا است که از این آیه استفاده میشود که نسل موجود از انسان تنها به آدم و حوا منتهی میشود و جزء این دو نفر در انتشار این نسل انسان دخالت نداشته است. دانشمندان اسلامی درباره ازدواج فرزندان حضرت آدم دو نظریه دارند:

الف) چون در آن زمان خداوند متعال حکم حرام بودن ازدواج با محارم را صادر نکرده بود و راهی جز ازدواج خواهر و برادر برای ازدیاد نسل وجود نداشته است.

ب) چون در آن زمان نیز ازدواج با محارم امری قبیح بوده است ازدواج فرزندان حضرت ادم با بازماندگان نژاد و نسل های پیشین صورت گرفته است.

طبق فرموده علامطباطبائی نظریه اول مقبول است.

با بررسی پژوهش های انجام شده در این زمینه به این نکته پی خواهیم برد که تحقیق های پیشین برخی از راهکارهای عمومی ترویج فرزندآوری را بیان کرده اند اما در این تحقیق سعی بر این است که راهکارهای اختصاصی طلاب و حوزه های علمیه خواهران در جهت فرزندآوری بیان شود.

مخاطب بیشتری را با خود همراه کند. در هر حال این افراد به الگوهایی برای مردم و به ویژه نسل جوان تبدیل شده اند؛ الگوهایی که ابعاد مختلف زندگی آنها بر عموم جامعه تاثیرگذار خواهد بود. در این بین، اما اغلب این افراد که به برنامه‌های پربیننده دعوت می‌شوند یا تشکیل زندگی نداده اند و یا فرزند ندارند و نهایتاً افراد کمی از آنها دارای نهایتاً یک فرزند هستند. بی شک رسانه ملی با استفاده بهتر از ظرفیت افراد مشهوری که مورد توجه مردم هستند و در عین حال زندگی‌های موفق را تجربه می‌کنند، و همچنین سلبریتی‌هایی که فرزندانیشان بیش از یک فرزند دارند قادر است در فرهنگ سازی مقوله افزایش جمعیت نقش پررنگ تری ایفا کند.

برنامه ریزی و فرهنگسازی در تسهیل ازدواج و استحکام خانواده

برخی اقدام‌هایی که رسانه ملی در این زمینه میتواند انجام دهد به این شرح است:

- فرهنگسازی برای کاستن سطح توقع جوانان و خانواده‌های آنان؛
- پرهیز از نشان دادن بی دلیل خانه‌ها و زندگی‌های اشرافی و پرتجمل در برنامه‌های نمایشی؛
- پرهیز از به تصویر کشیدن زندگی زوج‌های جوانی که برخلاف بسیاری از همسران جوان، نخستین روزهای ازدواج خود را در کمال رفاه و آسایش و بی‌هیچ نگرانی مالی تجربه می‌کنند؛
- ترویج قناعت و ساده زیستی و دوری از زیاده‌خواهی و تجمل‌گرایی، با بهره‌گیری از قالبهای اثرگذاری همچون فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیونی؛
- برگزاری نشست‌های کارشناسی درباره دلایل و زمینه‌های بالا رفتن سن ازدواج؛
- برگزاری نشست‌های کارشناسی درباره پیامدهای بالا رفتن سن ازدواج

گسترش شبکه‌های اجتماعی جهت ترویج فرزند آوری و تسهیل ازدواج و استحکام خانواده

از آنجا که میزان باروری با عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط است، شناسایی دقیق این عوامل ضرورت دارد. ایران در مرحله نزول روند رشد جمعیتی قرار دارد و مواردی که می‌تواند نقش مؤثری در روند کاهش باروری داشته باشد، پیشرفت تکنولوژی است. نمونه‌ای از تکنولوژی، گسترش صنعت ارتباطات به ویژه شبکه‌های

اجتماعی مجازی است. مطالعه حاضر با هدف تعیین ارتباط بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به فرزندآوری در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و فردوسی مشهد انجام شد.

۱- سید حسن موسوی چلک رئیس انجمن مددکاران اجتماعی ایران: استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی در محیط خانواده با کاهش سطح ارتباطات عاطفی، میزان گفتگو در خانواده را حتی از ۱۵ دقیقه در روز هم کمتر کرده است. ضمن اینکه استفاده نادرست از این امکانات باعث از بین رفتن بسیاری از حریم‌ها در خانواده‌ها شده و حتی در مواردی منجر به بروز اختلافات تا سرحد طلاق و جدایی نیز شده است. ارتباط گرفتن هر یک از زوجین با افراد غریبه و حتی افرادی از جنس مخالف در دوستان و آشنایان منجر به کاهش سطح اعتماد در بین آنها می‌شود و با کاهش سطح اعتماد در خانواده، آرامش خدشه‌دار می‌شود و در نهایت نهاد خانواده آسیب جدی می‌بیند.

۲- حمید طهماسبی استاد جامعه‌شناسی: در حال حاضر ۱۲ میلیون کاربر ایرانی زیر ۱۸ سال در تلگرام فعالیت دارند در حالیکه در جامعه ما هنوز استفاده از موبایل و اینترنت و دیگر شبکه‌های اجتماعی به خوبی فرهنگ‌سازی نشده است. امروزه سهم گفتگوی زوجین با یکدیگر و با فرزندان بسیار کم شده است. زن و شوهر احتیاج دارند با هم صحبت کنند و همینطور با فرزندان خود در مورد مسایل روزمره گفت و گو داشته باشند ولی استفاده از شبکه‌های مجازی منجر شده است که فرزندان در عالمی دیگر سرگردان و رها شوند. کاربری کنترل نشده فضای مجازی موجب می‌شود نوجوانان، منزوی و دچار افت اخلاقی و پرخاشگری شوند و دیگر پدر و مادر را به عنوان دوست و رفیق خود ندانند و همچنین تمایل به جنس مخالف داشته باشند.

نتیجه گیری

از مهمترین و رایجترین مشکلات و معضلات جامعه اسلامی و غیر اسلامی کاهش جمعیت و فرزندآوری می باشد. ازدواج و فرزندآوری که یکی از راهکارهای اصلی و مهم حل این مشکل می باشد، هدف اصلی و متمرکز دین اسلام می باشد. با توجه به هدف فرزندآوری که ایجاد آرامش، عشق و محبت در بین خانواده است، کمبود و عدم فرزند نیز تاثیر برعکس خواهد داشت این گونه که صمیمیت و محبت در خانواده رفته رفته کاهش پیدا می کند و صفای بین اعضا به هم می خورد و این کاملاً مخالف و تضاد ارمان های دین اسلام می باشد. با توجه به آغاز فرزندآوری از زمان پیدایش اولین انسان ها در سطح زمین می توان به اهمیت این امر پی برد. بنابر آیات قران کریم، سخنان پیامبر(ص) و ائمه(ع)، فرزندان در خانواده، جامعه و اسلام اهمیت و ارزش فراوانی را دارا هستند و این ارزش از خانواده سرچشمه می گیرد؛ یعنی اولین محل پیدایش شخصیت و ثبات ارزش هر شخص در خانواده وی می باشد و این اهمیت جایگاه فرزند در خانواده را نشان می دهد. با توجه به اینکه بسیاری از خانواده ها از آثار و پیامدهای منفی کاهش جمعیت و مثبت فرزندآوری غافل و ناآگاه می باشند، با آگاه کردن آن ها میتوان به آنها این کمک را کرد که با آگاهی هرچه بیشتر انگیزه فرزندآوری را نیز افزایش داد. چه بسا افرادی که با فهمیدن این آثار تاثیر بسزایی در افزایش جمعیت داشته باشند. بسیاری از خانواده ها به جای تشویق جوانان در امر ازدواج، ناتوانی آنها در امر ازدواج را سرکوب کرده و مانع این امر شوند. باید دقت داشت تشویق جوانان نقش مهمی در ازدواج آن ها و در نتیجه افزایش جمعیت خواهد داشت. علاوه بر این سخت گرفتن در امر ازدواج نیز کار را هم برای جامعه و هم برای خود جوانان دشوارتر میسازد. چه زیبا می شود زندگی جوانان اگر شعارشان ازدواج آسان قرار گیرد. در جامعه کنونی ناآگاهی هایی وجود دارد که در اصطلاح به کودک و جنین کشی مربوط می شود. مادران و دختران جوان به دلایل متعددی دست به سقط جنین خود میزنند و علاوه بر انجام کار حرام، ناخودآگاه در جلوگیری از افزایش جمعیت نقش پیدا میکنند. در پی جلوگیری و یا کاهش این موانع کوشید: (توقع های بالای مالی و شغلی هم از طرف دختر و هم پسر، کارهای غیر ضروری، اتلاف وقت، میزان بالای مهریه و جهیزیه و مسکن، تجمل گرایی، چشم و هم چشمی و...)، ترویج سبک زندگی اسلامی که نیز یکی از وظایف مهم طلاب می باشد، نقش بسزایی در تسهیل امر ازدواج و در نتیجه فرزندآوری دارد. همکاری سازمان های صدا و سیما، فرهنگی، آموزشی و... در تبلیغ و ترویج آثار و فواید فرزندآوری و برنامه ریزی و فرهنگ سازی نیز می تواند به کاهش افزایش سالخوردگان و به عبارتی پیر جمعیتی کمک کند. فضای مجازی که نفوذ بسیار بالایی نیز در تفکرات مردم دارد، می تواند با همکاری در ترویج افزایش جمعیت، ازدواج و فرزندآوری نقش خود را ایفا کند.

فهرست منابع

الف) کتاب

قرآن. ترجمه مکارم

۱. الحر العاملي، محمد بن الحسن، ۱۳۶۷، تفصيل وسائل الشيعة الى تحصيل مسائل الشريعة، موسسه آل البيت لاحياء التراث

۲. استفان مور، ۱۳۸۹، ديباچه ای بر جامعه شناسی، ترجمه مرتضی ثابت فر، انتشارات ققنوس

۳. ساروخانی، باقر، ۱۳۷۰، دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران انتشارات کیهان

۴. سبزواری، محمد بن محمد، قرن ۶، جامع الاخبار، منبع الکترونیکی، انتشارات موسسه تحقیقات و نشر معارف

۵. طلعتی، محمد هادی، ۱۳۹۳، رشد جمعیت تنظیم خانواده و سقط جنین، قم بوستان کتاب

۶. طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قرن ۱۴، ناشر اسماعیلیان دارالکتب الاسلامیه

۷. عباسی شوازی، محمد جلال، ۱۳۹۲، تحولات باروری در ایران در چهار دهه اخیر، مرکز آمار ایران، پژوهش کده آمار

۸. کرمانی، احمدزاده، ۱۳۹۰، بررسی تاثیر رسانه ها بر مسئولیت اجتماعی در سازمان های دولتی ایران، مجله بین المللی علوم انسانی و علوم اجتماعی

۹. کوئن بروس، ۱۳۷۷، درآمدی به جامعه شناسی، ترجمه محسن تلاش، تهران توتیا

۱۰. مجلسی، محمد باقر، ۱۴۰۴، بحار الانوار الجامعه لدرر الاخبار الائمة الاطهار، بیروت موسسه الوفاء

ب) مقالات:

۱.افروز، غلامعلی، ۱۳۷۶، همسران برتر و آیین فرزند پروری، مجله پیوند، ش ۲۲۰

۲.سرای، حسن، ۱۳۸۵، تداوم و تغییر خانواده در جریان گذار جمعیتی ایران، انجمن جمعیت شناسی ایران، ش ۲

۳.شفیعی سروستانی، ابراهیم. ۱۳۹۰، مطالعات جوان در رسانه، ش ۲

ج) پایگاه های اینترنتی

۱.بهرامی، فرامرز، ۱۳۹۲، چند کج فهمی درباره فرزند آوری، در پایگاه خبر گزاری فارس

۲.سایت نشر آثار مقام معظم رهبری

KHAMENEI.IR

۳.شکوری، عباس، ۱۳۹۳، افزایش بیماری های ژنتیکی در اثر بالا رفتن سن ازدواج در جامعه، در پایگاه شفقنا

۴.قرایی مقدم، امان الله، ۱۳۹۶، حیوانات خانگی به جای فرزند، در پایگاه فرهیختگان آنلاین